

Franckesche Stiftungen zu Halle

Considerationes Modestae & pacificae Controversiarum De Justificatione, Purgatorio, Invocatione Sanctorum, Christi mediatore, & Euchariastia

Forbes, William

Helmstadii, A. MDCCIV.

VD18 11391456

Ad librum quintum Bellarmini de Iustificatione, In quo de Meritis operum
agitur.

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

urn:nbn:de:gbv:ha33-1-219598

tionem peraguntur, tum quae justificationem sequuntur, proprie dixit apostolus Jacobus: Videtis, quoniam ex operibus justificatur homo, & non ex fide tantum. Jam si forsan in dubium voces, quomodo haec opera, quae fides per charitatem post justificationem operatur, justificationem sequi dicamus, & tamen eisdem hominem justificari cum Jacobo pronunciemus? respondemus, hominem non justificari ad eum modum, (Pag. 178.) ut semel veluti in momento justificatus, alia justificatione a modo non indigeat: quin immo qui justificatus est per gratuitam remissionem peccatorum, & impartitionem Spiritus, dehinc continua & perpetua justificationis auctione indiget, donec hoc corpore exutus, in aeterna vita glorificetur.

(Pag. 179.)

Ad librum quintum Bellarmini
de Justificatione,

In quo de Meritis operum agitur,

CAPUT I.

Sintne opera bona iustorum vere ac proprie meritoria salutis aeternae.

Ruſtra inter partes contenditur, an meriti vox uſpſam in ſcripturis inueniatur, atq; etiam in eccleſia, hoc praefertim ſeculo, ferenda ſit, & non potius in totum damnanda.

Lati-

Latinum *meriti* vocabulum in fontibus, ut constat, legi non potest, licet extet apud veterem interpretem Ecclesiastici, qui liber extra canonem scripturae positus est, cap. 16. 13. ubi pro κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, reddidit ille, non quidem ad verbum, sed tamen juxta communiter receptum tunc temporis in ecclesia loquendi morem, secundum meritum operum suorum. Et ad Hebr. 13. 16. ubi apostolus ait, talibus hostiis εὐαρεσται ὁ Θεός, placatur vel conciliatur Deus, ut aliqui vertunt, vel, ut alii potius, deletatur Deus, placeatur Deo, reddidit ille, Deus promeretur; passive, etsi parum latine, ut inquit Estius in locum, usurpato merendi verbo. Primasius tamen, B. Augustini quondam discipulus, in hunc locum similiter legit, promeretur Deus. (Pag. 180.)

Frequenter tamen legitur in scripturis nomen dignitatis sive ἀξίων & ἀξιόδοαι & κατὰ-ξιοδοαι, ut Luc. 20. 35. 2. Thess. 1. 5. Apoc. 3. 4. Et apud graecos Patres, ἀξία τῶν ἔργων, quibus verbis nihil fere aliud Graeci designare solent, quam veteres Patres latini vocabulis *meriti* & *merendi*. Dico, nihil fere aliud: quia meriti vocabulo proprie nullum vocabulum respondet apud Graecos, ut nec apud Hebraeos.

Passim autem in Patrum latinorum, etiam antiquissimorum, & purissimorum seculorum, scriptis haec vocabula *meriti* & *merendi* legi, quis ignorat? Sed quo sensu, explicet vir doctissimus & moderatissimus, G. Cassander, in Hymnis

mnis ecclesiasticis, ubi ad hymni, *Nocte surgentes*, haec verba, ut *Cum suis sanctis mereamur aulam Ingressi celi simul & beatam Ducere vitam*, sic commendatur: *Vocabulum merendi*, apud veteres ecclesiasticos scriptores, fere idem valet, quod consequi, seu aptum idoneumque fieri ad consequendum. Id quod inter caetera vel ex uno Cypriani loco apparet. Nam quod Paulus inquit 1. Tim. 1. 13. ἀλλὰ ἔηλεήην, quod vulgo legitur, misericordiam consecutus sum, vel, ut Erasmus vertit, adeptus sum, id Cyprianus ad Iubajanum ep. 73. legit, misericordiam merui. Et multa loca sunt in ecclesiasticis officiis & precibus, ubi hoc vocabulum hoc intellectu accipi debet. Quae vocis notio si retineatur, multa, quae durius dici videntur, mitiora & commodiora apparebunt. p. 179. Adde p. 263. Quae verba more suo, h. e. plane tyrannico, expungi iusserunt hispanici censores. Sed hac de re plenius paulo infra dicemus.

Hoc antiquo sensu plurimi doctissimi Protestantes meriti & merendi vocabula nunquam damnarunt, quin immo ipsi etiam usurparunt, licet quibusdam rigidioribus, ut nimis fastuosa & scandalosa, omnino improbentur, & fugienda, hodie praesertim, censeantur. Apologia confessionis augustanae artic. 20. consistente ipso Bellarm. habet: *Concedimus, opera vere esse meritoria, non remissionis peccatorum aut justificationis, sed sunt meritoria aliorum praemiorum, corporali-um & spiritualium, quae redduntur tum in hac vita, tum post hanc vitam.* Et paulo infra: *Cum*
igitur

igitur opera sint quaedam impletio legis, recte dicuntur meritoria, recte dicitur eis deberi merces. Intel-
ligunt autem semper, ex Dei immensa benigni-
tate mereri. Pag. 181.) Vid. Confess. Württen-
berg. cap. de Bonis operibus. Chemnitius
Examinis parte prima de Bonis operibus, quæst.
4. ait: *Et in hanc sententiam nostri etiam a vocabulo
meriti non abhorrent; sicut etiam Patribus usitatum
fuit.* In Actis colloqvii altenburg. theologi ele-
ctorales pag. 110. & pag. 265. *Hoc sensu Eccle-
siae quoque nostrae a meriti vocabulo, Patribus usi-
tato, non abhorrent; nec tamen ea propterea quic-
quam patrocinantur pontificio dogmati de merito.*
Bucerus in Actis colloqvii ratisb. A. 1546. pag.
597. *Si sancti Patres aut alii per mereri intelligunt
facere ex fide gratia Dei bona opera, quibus Deus
mercedem promisit & rependet, & si per merita in-
telligunt facta ex fide Christi bona opera, quibus
Deus mercedem pollicitus est, & fatentur simul, ea
opera per se, ut bona sunt, h. e. ut facta ex gratia,
nullam tamen omnino mercedem a Deo mereri posse
ex condigno, (quo scilicet significatu & S. Patres bo-
na sanctorum opera merita vocarunt) cum his nos,
de nomine, dum de re conveniat, nihil contendimus.
Nec etiam, si quis talia opera velit vocare merito-
ria.* Nota obiter, lector, manifestam a Bellar-
mino lib. hoc 5. cap. 1. sect. Porro, injuriam fieri
Bucero, quando asserit, hunc negare scriptu-
ram vel Patres nomine meriti usos esse; addere
tamen, si forte Patres hoc nomine usi sint, du-
ram esse in ea voce catachresin. Bucerus enim

pag. 590. & 591. &c. ingenue agnoscit, in Patrum scriptis passim usurpari voces *mereri* & *merita*; sed bona sanctorum opera *meritoria* negat apud Patres appellari, *quod equidem legisse*, inquit, *me memini*. Et si apud aliquem attributa bonis operibus haec appellatio, scil. *meritorii*, reperiatur, eo durior est illa catachresis. G. J. Vossius in Thes. theol. de Bonorum operum meritis, haud procul a principio: Nos *merendi* vocabulum non in totum quidem damnare ausi sumus, ut quo tum veterum plurimi utantur, tum Ecclesiae reformatae usae sint in Confessionibus suis, augustana dico & wittenbergenfi. Subdit autem continuo, in gratiam rigidorum, haec: *Nihilominus potius cum scripturis loquendum putamus, praesertim cum meriti vox ambigua sit, ac nostro imprimis seculo superbiae nomine periculosa.* (pag. 182.) Similiter & Davenantius in disput. de Justitia operum cap. 53. pag. 569. *Non igitur cum Patribus, neque cum sanioribus Pontificiis lis ulla nobis erit de nudo meriti vocabulo, (quanquam multo melius & tutius est ab hoc verbo abstinere) sed contra, &c.* Item R. Hookerus Eccles. politicae lib. 5. sect. 72. pag. 391. & Gul. Covellus in Defens. Hookeri art. 6. de Fide & operibus p. 43. 44. Recte & prudenter Cassander consult. art. 6. de Bonis operibus fidelium: *Quo sensu, ait, hoc vocabulo meriti & merendi usi sint Patres, obscurum non est; nempe ut per illud gratiae Dei, ex qua merita omnia oriuntur, nil detrahatur. Quare nihil est, cur aut Ecclesiastici ab hac*

hac loquendi formula & sententia in ecclesia jam olim usitata discedant, aut Protestantes eam tam odiose repudiant & condemnent. Vide Erasmi de Amabili ecclesiae concordia pag. 104.

Sed missa disputatione de nomine *meriti*, ut de re ipsa dicamus, sciendum est, quod* errent plurimi Romanenses, qui bona iustorum opera vere proprieque, i. e. non ex promissione solum, sed etiam iustitiae debito propter aliquam, ut affirmant, operum & mercedis proportionem & aequalitatem, sive, ut verbo dicam, *ex condigno* vitae aeternae meritoria esse contendunt. Distinguit quidem Bellarm. inter quaestionem hanc, *sintne bona opera iustorum vere ac proprie vitae aeternae meritoria?* in quo Catholicos omnes contra sectarios omnes convenire ait, cap. 1. & quam quaestionem tractat primis sex libricapitibus, ut dictum; & inter quaestionem, *an sint meritoria vitae aeternae ex condigno?* quam tractat c. 16. & seq. sed male, quia meritum proprie dictum in formali sua ratione includit aequalitatem vel condignitatem ad illam mercedem, cuius dicitur esse meritorium, ut recte scribit Davenantius de Iustitia operum cap. 60. *Veraratio meriti*, inquit Vasquez. in 1. 2. disp. 213. cap. 6. *in eo posita est, ut opus sit dignum gloria, secundum aequalitatem condignitatis.* Sed hac de re pluribus postea dicemus.

* Errant, J. Walenb. t. 2. § 60.

Hunc Romanensium errorem multi doctissimi Protestantes copiose cum ex scripturis tum ex Patribus confutarunt; quos, quia passim obvii

S 4

sunt,

sunt, lector sedulus adeat. Nos proinde eo labore super sedentes, pauca tantum annotabimus, in quibus Protestantes quidam *non satis clare, neque etiam satis solide*, ad argumenta non nulla a Romanensibus ex scripturis & Patribus opposita respondent, quo solidioribus responsionibus Romanensium oppositionibus plenius satisfiat, & veritas ipsa tanto fortius adstruatur & propugnetur.

(Pag. 183.)

Ad argumentum, quod ducitur ab illis scripturae locis, ubi vita aeterna *merces* nominatur, (vide Bellarm. cap. 2.) Protestantes quidam non sufficienter respondent, *mercedem dici praemium*, quod Deus reddit, *non quia debeatur operibus*, sed quia debetur promissioni. Certe quicquid Deus, vel in hoc seculo vel in futuro, atque hoc maxime, nobis promisit donare, non aliunde primo, quam ab ipsius immensa & impromerita gratia & benignitate, profluxit. Sed cum nec promiserit dare, neque juxta promissum reddat, nisi bene operantibus, (de adultis loquor) vitam aeternam, necesse est in considerationem aliquam veniant, saltem in rei promissae redditione, opera bona, juxta conditionem requisitam praestita, & rationem aliquam habeant causae suo quodam modo efficientis, & ut Patres loqui solent sensu innoxio, *merentis*, nempe impetrantis; praesertim cum id, quod redditur, toties *mercedis* nomine in scripturis insigniatur. Recte Bucerus in Actis colloquii ratisbon. pag. 517. *Illud ergo solum in hac quaestione*

de

de mercede bonorum operum controversum est inter nos, an sit in iis aliquod meritum ea condignum mercede, quam eis Deus retribuit, & maxime vita aeterna. Et pag. 568. Sanctis bona operantibus reddi vitam aeternam etiam coronae & mercedis nomine & loco, ultro nos semper dedimus. Vere Archiep. Ispalat. de Rep. ecclesiast. lib. 7. c. II. n. 256. Gratia mera est, quod Deus promittat operi nostro mercedem: non enim ulla ratione tenetur. Sed non satis scripturis consentaneae, ac proinde dubitanter ac timide haec subiungit: *Et sic non operi nostro, sed suae gratuitae promissioni debetur, & fortasse redditur merces.* Concil. arauf. 2. quod adversus gratiae adversarios celebratum fuit, can. 18. *Debetur merces bonis operibus, si fiant; sed gratia, quae non debetur, praecedit, ut fiant.* Debetur igitur merces etiam operibus, sed propter promissionem primum gratiose factam & conditionem requisitam pro modulo nostro, juxta vim gratiae concessae, a nobis praestitam; eatenus saltem, ut obedientia nostra Deo propter Christum probetur. Vide August. serm. 16. de Verbis apostoli.

Pag. 184.) Respondent alii Protestantes, vitam aeternam mercedem appellari non proprie, quoniam vita aeterna in scriptura vocatur & est proprie haereditas. Vide Bellarm. l. cit. Multo clarius & tutius respondet Vossius in Thes. theolog. de Meritis bonorum operum, thes. 8. *Non loquuntur S. literae de mercede, qualis ob dignitatem merito ἀντάλογον, jure mercenario debetur, sed ea, quae non se-*
S s
gnibus,

gnibus, verum laborantibus, ex *ὁμορφίας* ac gratuita promissionis jure confertur. Vnde & haereditas alibi nominatur. Nec haereditatis appellatio ob stare censenda est, quo minus mercedis nomen mereatur: Siquidem & filio adoptivo, qui morem adoptanti sedulo gesserit, & multa illius causa sit perpeffus, sic haereditas jure venit filiali, ut tamen ea, ratione operum, quae is praestitit, & ratione afflictionum, quas subiit, merces possit appellari. Vnde & Bellarm. ipse loco citato: Datur, inquit, vita aeterna ex promissione laborantibus, quod est mercedis proprium; & non datur nisi filiis, quod est proprium haereditatis; ac proinde utriusque, mercedis scilicet & haereditatis, conditionem habet. Utinam hic substitisset Bellarminus, quando affirmat, dari vitam aeternam ex promissione laborantibus, absque illo odioso additamento, quod alibi cum suorum sodalium plurimis defendit, de intrinseca operum condignitate ad praemium. De mercedis apta & vera appellatione, pax facile inter partes conciliari posset.

Quod Protestantium quidam non ipsam vitam aeternam, sed gradum aliquem gloriae celsiorem in ea, tanquam mercedem, operibus nostris reddi affirmant, ut refert Bellarm. loco cit. sect. Ad haec. quod etiam censet archiep. spalat. de Rep. eccles. lib. 7. cap. 11. n. 257. dicens: Vita aeterna ipsa essentialis & gloria donum est mere gratuitum, quod ab aeterno Deus iis, quos in filios adoptavit, non tanquam mercedem, sed tanquam haereditatem praedestinavit; nonnulli quoque Romanenses; (vide Bel-

Bellarmin. cap. 10. sect. 4. *Primum igitur*) id cum sacris literis non satis congruit, quae diserte docent, non tantum gloriae incrementum, sed ipsam etiam gloriam, ut mercedem operibus bonis reddi, Matth. 19. 29. & cap 25. 34. 35. Rom. 2. 6. 7. Galat. 6. 7. 8. & Coloss. 3. 24. ubi ipsa haereditas Dei dicitur reddi operibus bonis, & ἀνταπόδοσις τῆς κληρονομίας, ist est, *merces haereditatis* appellatur. Adde Jac. 1. 12. Immo Deus ipse Gen. 15. v. 1. *merces nostra* dicitur. (Pag. 185.) Certe opera etiam optima proprie & ex condigno non merentur, i. e. suo valore, non exaequant vel infimum gradum gloriae coelestis, nedum ipsam per se gloriam coelestem ac vitam aeternam; propter gratuitam tamen Dei promissionem, etiam ipsam vitam aeternam, & non gradus tantum in ea praestantiores, bonis operibus reddi, negari non potest. Vnde & Pareus ad cap. 3. hujus libri pag. 1241. 1242. deserta responsione Apologiae aug. conf. bona opera scilicet esse meritoria praemiorum temporalium & spiritualium, *sed non ipsius vitae aeternae*, inquit: *Concedamus vero, in praemiis bonorum operum etiam esse vitam aeternam.* Et Vorstius Antipist. part. 2. p. 125. *Quod ad Confessionistas* (ut vocat Pistorius) *attinet, qui non quidem vitam aeternam, sed gradum aliquem eminentiorem in ea nostris operibus nos promereri tradunt, tametsi pro iis duo quaedam facere videntur, unum, quod passim dicitur, mercedem nostram in caelo copiosam futuram, Matth. 5. 12, alterum, quod minus quiddam esse videtur,*

decur,

deatur, gradum aliquem gloriae caelestis promereri, quam ipsam gloriam coelestem; tamen quia verum satis solidum est ad opinionem istam probandam, idcirco nos eorum haec in parte hallucinationem non admodum defendemus.

Quod respondent Protestantes quidam, vitam aeternam non reddi operibus, nisi ut signa sunt fidei, scripturis ex diametro adversatur, quae passim diserte docent, praemium coeleste unicuique reddi secundum opera & proportionem laborum & operum ipsius, & non tantum secundum fidem. Vnde Pareus ad cap. 3. hujus libri p. 12. 42. Nos dicimus, vitam aeternam promitti operibus, non solum ut sunt signa fidei, sed etiam ut sunt obedientia filialis, Patri caelesti debita, seu ut sunt positio conditionis, sub qua Deus filiis haereditatem vitae aeternae donare promittit. Vossius in Thesibus praedictis, th. 10. Eos & nimium dicere putamus, qui mercedem operibus promitti censent, ut causae meritoriae: nec satis dicere judicamus, qui tantummodo, ut signis fidei, promissionem factam arbitrantur, siquidem multa sunt scripturae loca, quibus aliud dicitur.

Ad argumentum, quod sumitur ex illis scripturae locis, quibus ratio seu causa, cur vita aeterna iustis reddatur, ab ipsorum operibus petitur, ut particulae causales, *Quia, Enim, Ideo*, clare demonstrant, respondent quidam Protestantes, (vide etiam Cassandrum, qui in eandem sententiam propendere videtur epist. 19. ad Joh. Molinacum, citatis quibusdam Scholasticis, pag.

1109. quorum ex Cassandro testimonia verbatim repetit archiep. spal. l. cit. c. 11. n. 259. Vide & n. 258.) his locis indicari Pag. 186.) non meritum, neque causam, sed *ordinem tantum, & seriem seu viam salutis adipiscendae*. Sed id infirmum est, ut abunde supra lib. 4. cap. 1. p. 28. ostendimus. Absit tantum ratio causae proprie meritoriae, plurimi doctissimi Potestantes non negant, opera bona causas etiam aliquas esse regni coelestis adipiscendi. Davenantius de Justitia actuali cap. 60. p. 608. *Si omnia, inquit, concedamus, quae in praemis*sis ponuntur, *nihil aliud inde deduci potest, quam opera bona esse causas, non juris nostri ad vitam aeternam, sed introductionis in vitam aeternam; neque esse causas meritorias, sed motivas solummodo, juxta ordinationem voluntariam, & promissionem gratuitam ipsius Dei*. Obiter tamen nota, lector, male statuere hunc cum aliis quibusdam Protestantibus, opera bona esse causas non juris nostri ad vitam aeternam, sed tantum introductionis in eam. Quae enim rationem causae habent in introductione nostri in vitam aeternam, necesse est etiam habeant rationem aliquam causae juris nostri ad vitam aeternam, non quidem principalis aut meritoriae, *secundariae tamen & subordinatae*; neque enim dedit Christus hoc jus, τὴν ἐξουσίαν, Joh. 1. 12. nobis, ut filii Dei essemus, nisi in nomen ejus credamus, eumque accipiamus. Fides autem semper intelligenda est viva, & per bona opera efficax, atque etiam quatenus viva & efficax est. Vorstius in Antibellarm. p. 640. *Matth.*

25. 35. aetiologia a signis ad signatum, vel a causis quidem ad effecta, sed non tamen a causis principalibus aut meritoriis deducitur. Idem in Antipist. part. 2. p. 126. *A causa generatim accepta ad causam efficientem meritoriam non valet argumentatio.*

Quod attinet ad argumentum sumtum ab illis scripturae locis, ubi praemium bonis operibus ex justitia dicitur esse reddendum, missis brevitatis causa quorundam Protestantium responsionibus minus solidis, (de quibus lege Bellarm.) respondendum est cum aliis, mercedem operibus promissam gratiam quidem esse, seu ex gratia donari, nullo autem modo proprie & ex justitia aequalitatis promeritam; (donum Dei, inquit Apostolus Rom. 6. 23, vita aeterna est) attamen etiam *juste* seu ex justitia distributiva, sed gratiosa, sive gratia temperata, fidelibus bene operantibus, respectu patris seu promissionis divinae, dari. Haec enim non pugnant. Pag. 187.) Recte Bernardus l. de Gratia & lib. arbitrio, haud procul a fine: *Promissum quidem ex misericordia, sed tamen ex justitia persolvendum est; justum quippe est, ut reddat Deus, quod debet; debet autem, quod pollicitus est.* Idem tamen doctissime simul & sanctissime librum illum sic claudit: *Alioquin si proprie appellantur ea, quae dicimus nostra merita, via sunt regni, non causa (scil. proprie meritoria) regnandi.* Recte Daventius ad hoc ipsum argumentum respondens, inquit p. 610. *Deum dici justum in retributione hujus praemii, & injustum per impossibile supponi, si non retribueret vitam aeternam fidelibus bene operantibus;*

non secundum rationem justitiae proprie dictae, quae meritum condigni infert ex eo, quod aequalitatem supponit inter opus & mercedem, sed secundum rationem justitiae communiter dictae, ex qua meritum non potest deduci.

Remonstrantes in Apologia ad c.2. n.47. recte & fute idem contra oppositam censuram demonstrant: *Aliud, inquirunt, est vitae aeternae praemium promittere, aliud praemium promissum distribuere. Promissio pure pure gratuita est: Distribuere, post promissionem factam, suum cuique praemium pro ratione praestitae conditionis, ad praemium consequendum requisitae, justitiae actus est, tum respectu ejus, qui promisit, tum respectu eorum, quibus promissio facta est. Nec refert, an res promissa sit proportionata labori ejus, cui promissio sub conditione facta est, an non: id enim non ad distributionem, sed ad promissionem considerandum venit. Quod vero dicit censor: Ergo vita aeterna est stipendium potius ac pretium debitum, quam donum gratuitum: nimis est futile. Debitum enim ex promisso impromerito, & gratiosum donum non repugnant; immo eo ipso, quia aliud est debitum ex promisso libero & liberali, adeoque pure pure gratioso, gratiosum donum est & manet. Quod vero ex promisso debetur alicui, id iustum sane est, ut ei detur; quia justitiae est, suum cuique dare. Quod autem mihi debetur, meum est, quocunque tandem modo debeatur, & quaecunque tandem sit. Vide Cyprianum. in serm. de Eleemosyna, Augustin. in psal. 109. Fulgentium lib. 1. ad Moni-*

Moni-

Monimum. Ex praedictis liquido apparet, quomodo solide ad caetera, quae ex scriptura a Romanensibus plurimis urgentur argumenta, respondendum sit. Videantur multi doctissimi Protestantes, qui haec fusius pertractant.

Pag. 188.) Ad testimonia *Patrum*, qui *meriti* & *merendi vocabula*, praesertim de justorum operibus frequentissime, & quidem sensu innoxio, ut supra dictum, usurpant, recte doctiores Protestantes respondent, eos nihil aliud intelligere, quam *opera bona justorum, non absoluta & exacta, quam in se habent, dignitate sive aequalitate ad praemium, sed ea, quam obtinent ex acceptatione & dignatione divina, & ex gratuito pacto, quod nobiscum facere dignatus est Deus, clementissimus & indulgentissimus pater simul & iudex, mercedem gratiosissime promissam consequi vel impetrare.* Atque haec hac de questione dixisse sufficiat.

CAPUT II.

*Quo an fiducia in meritis seu bonis operibus collocari possit, & de intuitu mercedis aeternae in bene operando, paucis disceptatur. Bel-
larum. cap. 7. 8. 9.*

Fiduciam sanctorum apud Deum non ex fide sola, sed etiam ex bonis operibus, quae a fide profluunt, & merita a Patribus latinis com-

communiter, ut dictum, appellantur, licet non sint merita proprie sic dicta, nasci atque ali, augeri, & magis magisque in dies confirmari, non negant Protestantes, ut perperam affirmat Bellarminus, & irrito conatu ex scripturis & Patribus contrarium probare satagit. l. 5. de Justif. c. 7. sect. *Haec propositio*. Calvinus ipse Instit. lib. 3. cap. 14. §. 18. haec habet: *Sancti dum se coram Deo recognoscunt, non nullam illis & consolationem & fiduciam affert propriae conscientiae puritas*. Et rursus: *Quando igitur isthaec operum fiducia locum non habet, nisi totam prius animi fiduciam in misericordiam Dei rejeceris, non debet illi videri contraria, unde pendet*. Chamierus de Operum merito, tom 3. l. 14. cap. 5. n. 7. *Si* (Pag 162.) *pro meritis opera nominasset* (Bellarminus,) *possemus concedere, ex operibus nasci confidentiam fidelibus, quae tota constituatur in misericordia divina: nimirum quia sanctitas vitae sit effectus inhabitantis gratiae, ac proinde ejusdem testimonium non leve, ideoque non nullus ad spem salutis gradus*. Pareus idem tradit ad hunc Bellarmini locum p. 1321. 1322. caeterique omnes Protestantes.

An vero, licet summa ac praecipua fiducia salutis in sola Dei misericordia & Christi meritis collocanda sit, de quo dubitare nefas est, spem tamen nonnullam etiam in bonis operibus, tanquam in mediis ad salutem necessariis, & illius aliquo modo causis, licet non proprie meritoriiis, cum Dei gratia fideles sub Deo sine peccato reponere possint, *inutiliter inter partes con-*

T

ten.

renditur. Certe licet totis viribus studendum sit operibus bonis, *quam minimum* tamen fiducia in illis collocandum esse, semper censuerunt viri omnium seculorum doctissimi juxta ac sanctissimi. Atque hoc sufficit.

Vnde & Bellarminus, qui sententiam hac de re affirmantem defendit propositione secunda, propositione tamen tertia p. 404. ingenue sic loquitur: *Propter incertitudinem* (intellige semper incertitudinem fidei) *propriae justitiae, & periculum inanis gloriae, tutissimum est, fiduciam totam in sola Dei misericordia & benignitate reponere.* Quam propositionem fuisse deinde confirmat, plurimis argumentis ex scriptura gravissimis, publicis Ecclesiae precibus, & Patribus. Castigat quidem hanc Bellarmini propositionem, Vasquez in 1. 2. tom. 2. disp. 212. c. 7. n. 41. *Quod dicunt theologi allegari*, propter incertitudinem propriae justificationis, fiduciam nostram in sola Dei benignitate collocandam esse, *sano modo intelligendum est: non quidem ita, ut existimantes, non esse necessaria merita, nec in illis sperandum esse, nullam in illis spem collocemus, sed in sola Dei benignitate & munificentia, quae nullo nostro merito beare nos debeat, aut velit; hoc enim esset incidere in sententiam Calvinii, & haereticorum: Sed ita, ut non habeamus fiduciam ex meritis jam factis, quasi securi de praemio, quin potius non curantes de illis, a sola Dei bonitate nova merita speremus, in quibus fiduciam constituamus perseverentiae, & adipiscendae beatitudinis. Securus igitur ne-*
qua-

quaquam est, spem collocare in meritis; rectum tam-
 en consilium est, non sperare ex meritis factis.
 Haec ille, sed male: Tutissimum enim est, ut in-
 quit Bellarminus, in nullis omnino meritis vel bo-
 nis operibus, sive haecenus factis sive porro facien-
 dis, sed in una Dei misericordia & Christi meritis fi-
 duciam omnem salutis collocare. (Pag. 190.)

Thom. Stapletonus de Justificat. lib. 10. cap. ult.
 Nemo, inquit, catholicus recte institutus, in suis me-
 ritis confidit, vel quia supervenientibus peccatis im-
 pediendi possunt quaecunque merita, vel quia nemini
 satis constat de suis meritis, vel denique quia videri
 hoc modo posset in se, non in domino gloriari. Ha-
 rum trium causarum prima a Bellarmino in sua
 propositione omissa est. Sed ab utroque omis-
 sa & alia causa, cujus in primis meminisse debue-
 runt, haec scilicet, etiam propter peccata, quae ju-
 stitiam nostram quotidie comitantur ex humana in-
 firmitate, quorum venia humillime ac suppli-
 cissime a Deo propter Christum postulanda, &
 recte vita aeterna humiliter & non confidenter
 quaerenda est, ut recte dicit ibidem Stapleto-
 nus ex Bernhardo, inter cujus flores haec salu-
 berrima legitur sententia: *Vitam etiam aeter-
 nam fortassis aliqui non similiter quaerunt, sed
 tanquam in suorum confidentia meritorum. Oratio,
 quae pro vita aeterna fit, circa beneplacitum Dei
 intenta fit, & in omni humilitate praesumens de sola
 miseratione divina. Vnde & ipse Stapletonus
 paulo ante: Quia primum, & potissimum meriti
 fundamentum est gratia Christi, adiutorium, in-*
 T 2 *quam,*

quam, gratiae, qua in singulis actibus ad bene operandum divinitus adjuvamus, propterea & scripturae & Patres diligentissime docuerunt, in solo Deo ac Christo ejus, non nobis ipsis, non in iustitia propria, non in meritis nostris esse confidendum

A. Vega in opusculo de Meritis. in generali q. 4. p. 857. Et quamquam multa faciunt homines iusti meritoria opera beatitudinis, verissime tamen dicitur, non oportere quenquam in suis meritis fiduciam adipiscendae beatitudinis collocare. Et hoc quidem, ne cuiquam dubium sit, possumus tripliciter persuadere, &c. Lege autorem. Paulo tamen post, p. 858. ita inquit: *Quamquam autem ista verissima sunt, si quis tamen, fiduciam piorum modestam & humilem minime damnandam censens, non excludat merita Christi aut gratiam divinam, a quibus illa opera sua habent totum suum valorem & acceptationem, sed intelligat, se in suis meritis fidere,* Pag. 191.) quatenus meritis Christi & gratiae Dei innituntur, verbo quatenus non tam nostra merita seu opera sunt, quam Dei ipsius dona.

Hosius Confess. petricov. tom. 2. cap. 13. pag. 65. *Quamvis exempla sanctorum commemorare liceat, qui, cum jam essent morti proximi, non omnino suis operibus diffidere visi sunt, ut Ezechias Esa 38. 3. & Paulus 2. Tim. 4. 7. 8. Sed quorum quemque reperire licet, his praesertim temporibus, quibus abundavit iniquitas, refrixit charitas multorum, qui sic vitam suam transegerit, ut peraeque confidenter, ut isti, loqui possit, ex diversorio corporis*

vis

ris hujus aeternam illam in domum migraturus? Quamobrem tutius fuerit, ut cum sancto Job. c. 9. 28. * vereamur omnia opera nostra, cum non sine causa videamus, in ecclesia catholica semper observatum, ut, qui morti jam sint proximi, diligenter admoneantur, etiam simulacro Christi crucifixi ante oculos posito, quo propriae justitiae diffisi, in una Christi justitia spem suam & fiduciam omnem habeant collocatam, illam Patri caelesti representent, illi uni innituntur. Idem Hofius in Confutatione Proleg. Brentii l. 5. p. 394. Non gloriamur de meritis nostris, non habemus in illis fiduciam nostram collocatam; de hoc solo gloriamur, in hoc solo confidimus, quod membra sumus illius corporis, quod pro nobis mortuum abunde pro peccatis totius mundi satisfecit. Quamobrem si merita a nobis requiris, Domine, ecce proferimus tibi merita corporis tui, quod cum de nostro sit, nostra sunt & illius merita: proferimus tibi meritum passionis tuae. Haec sunt merita nostra, quae tu, clementissime Domine, nobiscum pro immensa benignitate tua communicare dignatus es; secundum haec merita abs te judicari postulamus; iis meritis freti coram tribunali tuo nos intrepide sistimus. Haec merita interponimus inter nos & inter judicium tuum; aliter iudicio tecum contendere nolumus, de quo solenniter protestamur.

M. Eifengrenius de Ecclesia cap. 5. p. 93. Summam doctrinae catholicae de merito Christi

T 3

ex-

* Vereamur omnia opera nostra] Vt reddit vulgatus.

exponens, sic loquitur: *Iterum atque iterum diserte & palam pronuncio, doctrinam Ecclesiae catholicae non aliam fuisse, quam nunc a nobis dictum est; nimirum quaerere* (Pag. 192.) *nos remissionem peccatorum, reconciliationem cum Deo, & regni coelestis haereditatem in solo passionis & mortis Christi merito: praeserim vero quando eo devenit, ut hinc migrandum sit, multis in locis memoratae scholae doctores expresse scripserunt, ejusmodi hominem in extremo spiritu constitutum, ad solum Christi meritum confugere debere, atque in illud spem & fiduciam omnem collocare; quod vel ex solo Gersono perspicuum esse potest, (de Mendicitate spirituali, parte 2.) qui cum a daemonibus ad desperationem sollicitaretur, respondit: Non opus est, ut mihi mea peccata commemoretis, inferentes hinc, me coelestibus praemiis esse penitus indignum; id enim scio. Sed scio, quod pius ille meus pater, Jesus Christus, meum debitum solvit, & mea omnia, quoties cunque mihi displicuerunt, deleuit peccata, mihiq; suo pretiosissimo sanguine coeleste regnum lucrificavit, & emit; & hoc titulo, & nullo alio possessionem hujus regni praeestolor, caelestiumque bonorum retributionem peto sub titulo & in spe gloriosi mei redemptoris Jesu Christi. Haec quidem, inquit, Gerson de sua duntaxat persona pronunciavit. Verum Anselmus, archiepiscopus cantuariensis, qui ante Gersonem vixit, interrogationes quasdam conscripsit, infirmis in extremis constitutis proponendas, ubi sane satis evidenter de-*cla-

clarat, quem in scopum ducenda sit ipsorum fiducia; nempe non in aliud quicquam, quam in mortem, in passionem & meritum Christi. Inter has interrogationes agonizantibus proponendas, haec est postrema: Credis, te non posse salvari, nisi per mortem Christi? Respondet infirmus: Etiam. Tum illi dicitur: Age ergo, dum superest in te anima, in hac sola morte fiduciam tuam constitue, in nulla alia re fiduciam habe, huic morti te totum committe. Legantur reliqua, quae brevitate studio omitto, in hoc autore. Apud Caspandum in appendice ad opuscul. Joh. Rossensis de Fiducia & misericordia Dei edit. colon. A. 1556. haec reperiuntur verba: Formula illa infirmos jam animam agentes interrogandi, in bibliothecis passim obvia, quae & separatim Anselmo cantuariensi inscribitur, & parti Epistolarum inserta reperitur, &c. Vide & Casparum Vlenbergium in Causis, causa 14. edit. colon. A. 1589. aliosque romanae partis. (Pag. 193.) Lege & Chemnitii Exam. parte 1. de Justificatione, p. 143. edit. genev. 1614. & Jac. Vsserium, nunc archiepiscopum armachanum, in Responsione ad Jesuit. hibern. de Meritis 113. aliosque plurimos Protestantes.

In ordine baptizandi cum modo visitandi, edit. venet. A. 1575. haec habentur verba: Credis, non propriis meritis, sed passionis Domini nostri J. Christi virtute & morte ad gloriam pervenire? Credis, quod Dominus noster J. Christus pro nostra salute mortuus sit, & quod ex propriis

priis meritis vel alio modo, nullus possit salvari, nisi in merito passionis ejus? *Non erit desperandum vel dubitandum de salute illius, qui supra positas positiones corde crediderit, & ore confessus fuerit.* Hæc quidem verba pontificii censores in suis indicibus expurgatoriis expungi jusserunt, sed fide pessima. Verba enim sunt verissima & consolationis plenissima, præsertim hominibus de vita migraturis. Florentius Volufenus, scotus, catholico-romanus. de Animi tranquillitate, Lugd. 1543. p. 366. *Fieri potest, inquit, ut divina bonitas, quia divina, hæc. immensa est, etiam imperfecta illa nostra officia, cujusmodi esse omnia dixi, boni consulat, meriti loco habeat, & laude ac præmio digna judicet.* Verum mihi aegre licere arbitror, statuere aliquod meum ulla in re meritum; quandoquidem ab eo, cujus imperium detrectare nefas est, jubemur, cum fecerimus omnia, quæ officii nostri sunt, fateri, nos servos esse inutiles: neque profecto ille voluit, ut aliud in lingua, aliud in animo haberemus, & fucata quadam uteremur modestia. Deponenda est ergo, quæ ex operibus, aut rebus nostris gestis, quamlibet præclaris, nascitur fiducia: nos totos in Deum conjiciamus, ille nobis sit sacra anchora; una illius bonitate atque misericordia nitamur, nos totos in illius fidem ac clientelam conferamus; neque sic salutis nostræ laudem dividamus, ut partem alteram Deo permittamus, alteram nobis vindicemus. Quod cum nefarie fiat, quid sentiendum est de iis, qui merita sua jactare, atque venditare, tanquam ipsis superessent, non verecundantur?

Innu-

Innumera alia virorum doctissimorum veterum & recentiorum testimonia huic sententiae firmandae adduci possent. Sed in re tam aperta atque omnium fidelium experientia comprobata, nihil est necesse diutius morari. Pag. 194.)

Hoc faciunt, inquit A. Rivetus Summae contr. vers. tract. 4. q. 12. p. 435. *opera bona, non tanquam causae & fundamenta fiduciae nostrae*, (intellige, non tanquam causae principales aut proprie meritoriae) *sed tanquam argumenta, indicia, & testimonia virtutis Spiritus sancti in nobis, tanquam fidei effectus*, (adde, & tanquam salutis consequendae etiam causae aliquae, licet secundariae,) *ut de misericordia Dei erga nos confidamus, sed non ob dignitatem operum*. Sic quaestio de fiducia aliqua in bonis operibus facile tollitur, aut saltem minuitur. Vide Erasmi. tom. 9. contra theol. parisi. tit. 17. de Fiducia bonorum operum & meritorum, p. 718. & lege eundem p. 744. 750.

Licere bene operari intuitu mercedis aeternae, nunquam negarunt Protestantes, etiam rigidiores, ac proinde Patres Concilii trident. sess. 6. cap. 11. & can. 31. ac Bellarminus caeterique Romanenses, qui contrarium illis impingunt dogma, manifestam faciunt injuriam. Hoc tantum negant Protestantes, licere bene operari intuitu vitae aeternae, *tanquam mercedis, pro meritis, proprie sic dictis, sive ex condigno nobis debitae*: affirmant etiam, non tantum, nec praecipue intuitu mercedis aeternae bene operandum.

esse, quando hoc non tam filios deceat, quam mercenarios, a quibus citra mercedis spem nihil impetres; sed primum quidem propter gloriam Dei, deinde etiam propter mercedem vitae aeternae bene operantibus ex immensa Dei propter Christi merita benignitate promissam. Quod ipsum docent etiam Romanenses omnes. Tam operosa ergo rei minime controversae probatione ex scripturis, Patribus, &c. facile superfedere potuisset Bellarm. c. 8. Sed, proh dolor, plerique theologi, qui hodie controversa fidei dogmata tractant, studio partium adeo misere ducuntur, & tantum non (quod gemens dico) dementantur, ut nihil fere ab illis, quos in plurimis non tam adversarios habent, quam faciunt & fingunt, recte dictum esse velint. Quam timide enim loqui cogitur Bellarminus, quando c. 8. ait, Calvinum l. 3. Institut. c. 16. §. 3. *negare videri, operandum esse intuitu mercedis, &* quoniam negare non potuit, scripturas interdum hortari homines ad bonum spe mercedis, *addere, saltem non esse a tali exhortatione ducendum exordium!* (Pag. 195.) Sed videantur ipsa ex Calvino citata loca, atque alia etiam, quae ex aliis allegari solent a Romanensibus, & ut dixi, manifestam illis injuriam fieri, luce clarius apparebit.

Certe Protestantes omnes, si recte & candidè illorum dicta, in speciem forte durius aliquando sonantia, accipiantur, agnoscunt, quod, etsi in bene operando praecipue Deum ejusque glo.

gloriam, tanquam ultimum finem, spectare debeamus, quia tamen subordinata non pugnant, & nostra salus cum Dei gloria arctissime conjuncta est, idcirco, ad excitandum socordiam nostram, omnino licitum sit, etiam mercedem promissam, (1) *ut finem secundarium*, qui propter Deum ejusque gloriam expetatur, semper ob oculos habere; sic tamen, *ne servilis & mercenaria fiat nostra erga Deum obedientia*, sed ut Deum inprimis propter se ipsum, non propter nostrum aliquod commodum, sincere semper diligamus, amore scilicet amicitiae, (2) *non amore concupiscentiae*, uti vulgo vocant, quemadmodum recte Vorstius in Antibellarm. p. 642. illud Bernardi lib. de Diligendo Deo recte intellectum sibi probari profitetur: *Non sine praemio diligitur Deus, etsi absque praemii intuitu* (i. e. quamvis nullum promitteretur praemium) *diligendus sit. Vacua namque vera charitas esse non potest, nec tamen mercenaria est.*

Quin non tantum servile aut mercenarium non esse, aeterni praemii aut mercedis coelestis intuitu bene operari, existimant Protestantes; sed nec servile esse, *comminationibus*, aeternae mortis respectu, ad bene agendum moveri. Immo, quod majus est, ne quidem *promissis hujus vitae* incitari ad bona opera, servile aut sordidum esse, si tantum moveamur eam ipsam ob causam, quia gratiose a Deo promissiones istiusmodi bene

(1) *Ut finem secundarium*] Bellarm. l. 5. de Justif. c. 7. 8.

(2) *Non amore concupiscentiae*] Bellarm. l. 5. c. 9.

ne operantibus factae sunt. Quo enim argumento utitur Deus in scripturis passim ad movendum & persuadendum, eodem moveri nos, non est servile aut mercenarium. *Pietas ad omnia utilis est, promissionem habens vitae, quae nunc est, & futurae.* 1. Tim. 4. 8. Vide, ut alios innumeros Protestantibus silentio praetereamus, (Pag. 196.) Bucerum in 2. ad Rom. pag. 102. 103. Joh. Davernantium in cap. 1. ad Coloss. v. 5. pag. 42. 43. & Remonstrantes in Apologia cap. 11. pag. 126. fuisse hac de re differentes. Alstedius Theol. polemicae parte 4. controvers. 15. sic loquitur: *Cum nulla sint nostra merita proprie dicta, in iis nulla potest poni fiducia. Alias fiduciam possumus ponere in operibus, quatenus testimonia sunt electionis & fidei infallibilia. Ita enim bona conscientia ex iis oritur.* Et controvers. 16. *In bene operando praecipue debemus spectare Deum, ejusque gloriam, tanquam finem ultimum.* Col. 3. 17. & secundario nostram salutem. Vide autorem, quaedam magis, quaedam minus commode pronunciantem.

CAP. III.

De meriti vitae aeternae vere ac proprie dicti conditionibus.

DE proluxa hac Bellarmini disputatione, Quae sint & quot conditiones, ut aliquod opus dici possit vere ac proprie meritum felicitatis aeternae, paucis haec monu-

monuisse sufficiat. I. Protestantes nullum tale in operibus nostris agnoscunt meritum, ac proinde de hac disputationis bellarminianae parte minus solliciti sunt. II. Neque etiam conditiones illae septem a Bellarmino commemoratae, ut 1. *meritum sit opus bonum*, 2. *fiat in obsequium Dei*, 3. *fiat a viatore*, 4. *opus sit liberum*, 5. *fiat ab amico & grato Deo*, 6. *intercedat promissio*, 7. *ex charitatis virtute procedat*, ad verum & proprie dictum meritum vitae aeternae constituendum *sufficiunt*; * aliae enim praeter has requiruntur conditiones, ut opera justorum proprie vitam aeternam mereri possint, (Pag. 197.) uti recte docent Protestantes, scilicet (1.) *Vt opera nostra sint undequaque perfecta*, non tantum ratione partium, nempe ut nihil unquam faciendum omittamus, nec omitendum committamus, sed etiam graduum ratione. Atqui etiam cum facimus facienda, semper tamen abest illa charitatis perfectio, quam legis *Christi* requirit, ut recte Vossius docet disp. de Bonis operibus eorumque meritis; frequentissime etiam illa, quae juxta mensuram donationis Christi hic conceditur, ac pro statu viae renatis possibilis est. (2.) *Vt, quod praestamus, indebitum sit.* (3.) *Vt opus plane vel inprimis nostrum sit*, non ejus, a quo mercedem expectamus. (4.) *Opus est etiam proportionem & aequalitatem inter opera ac mercedem.* Hae conditiones si desint, vel earum una, certe opera hominum mortalium & peccatorum,

* Aliae enim] Walenb, t. 2, § 60. qyan-

quantumvis regeneratorum, nihil meriti proprie dicti, quoad vitae aeternae adeptionem, habere possunt apud Deum. III. De tribus solum e septem illis conditionibus inter Romanenses convenire, de caeteris vero dissentire, Bellarminus ipse ingenue confitetur initio cap. 10. *Libertatem enim arbitrii ad merendum non esse nostram, contra communem theologorum sententiam, ex Joh. Pici Apologia q. 8. sensisse Rob. Holcotum, refert Bellarm. ibidem, sect. Omisissis igitur, Sententia haec, si modo Holcoti sententia fuit, quae de re non disputo, nec scripturis, nec Patribus, nec rectae rationi satis consentanea est, ut recte demonstrat Bellarm. & libenter concedunt multi doctissimi Protestantes, qui tamen ab omni merito proprie dicto vitae aeternae asserendo abhorrent. Sed disquisitio haec alterius est loci, cum spectet ad controversiam de libero arbitrio, tantopere hoc seculo cum inter Romanenses, tum etiam inter Protestantes ipsos agitatam; ac proinde in praesentia missam facimus.*

Ad meritum vitae aeternae non requiri, ut in statu gratiae & adoptionis filiorum fiat, censuit Michael Baius, theologus Iovaniensis. Vide Bellarm. c. 12. & 13. qui tamen eum non nominat. Sed ejus hac de re, ut & de aliis quibusdam, sententia damnata fuit, per bullam Pii V. pontificis, a Gregorio XIII renovatam. Deinde ad meritum vitae aeternae promissionem Dei sive pactum liberale atque gratuitum, requiri, negavit
idem

idem Baius, (vide Bellarm. c. 14.) atqve cum eo multi alii theologi romanenses, ut mox dicemus. Pag. 198.) De Michaeli Baio jam bis nominato, & de censura Pii V. & Greg. XIII. aliquarum illius assertionum, audi Suarez. de Gratia, Proleg. 6. c. 2. *Fuit nostris temporibus, inquit ille, in lovaniensi academia doctor quidam catholicus & eruditus, cujus nomen cum Pontifices silentio praeterierint, libenter tacerem, nisi jam ex aliorum libris & scriptis esset notissimum, scil. Mich. Baius. Ille igitur in aliquibus libris, quos de charitate & rebus aliis scripsit, varios articulos seu assertiones posuit, in quibus nunc ad pelagianismum, nunc ad lutheranismum, & calvinismum inclinat. Cumque esset spectatae probitatis & doctrinae, ut in bulla dicitur, potuit auctoritate sua plures in suam sententiam ducere, & academiam illam catholicam & insignem corrumpere aut perturbare. Cui malo ut occurrerent dicti Pontifices, hanc bullam ediderunt, &c. Vide bullam ipsam apud hunc auctorem immediate post subjectam, & n. 11. & 12. censuram ac judicium theologicum cujusdam jesuitae de quibusdam (perperam, ut affirmat jesuita ille, sed negat Suarez) interpretantibus bullam istam. Censuram vero hujus jesuitae a Suarezio non nominati, lege, lector benevole, in opusculis Vasquesii, qui Michaelis Baii sententias nonnullas ab ipso non intentas iniquissime torqueri, contra alios Romanenses acriter contendit; licet ipse cum Baio nonnunquam graviter erret.*

Bo.

Bonum opus meritorium esse posse vitae aeternae, nisi ex charitate procedat, quis sanae mentis dixerit? Gulielmus altisiodorensis nihil aliud censuit, teste Bellarm. ipso cap. 15. quam meritum prius & principalius a fide, quam a charitate, pendere. *Quae sententia*, inquit Bellarminus, *non parum favere videtur erroribus hujus temporis haereticorum.* Fallitur igitur hic doctissimus Vossius, quando disputatione de Meritis bonorum operum thesi. 4. circa finem affirmat, opinionem Gul. altisiodorensis fuisse, non opus esse, ut opus vitae aeternae meritorium ex charitate proficiscatur. An vero *opus bonum seu meritorium salutis*, ut loquuntur Patres, *prius & principalius a fide, quam a charitate pendeat*, saepius supra dictum. Caeteris omissis, ad sequentia pergamus.

Pag. 199.) CAPUT IV.

An opera bona justorum, meritoria sint vitae aeternae, ex condigno?

A capite 16. usque ad finem libri.

Protestantibus maxime probatur sententia illorum romanae partis, qui in hac quaestione censent non esse utendum his vocibus *de condigno & de congruo*, inquit Bellarminus cap. 16. Sed absolute dicendum, opera bona justorum esse meritoria vitae aeternae ex gratia Dei. Locum in-

integrum Thomae Waldensis in hanc sententiam tom. 3. de Sacramentalibus c. 7. quia insignis est, & paucula quaedam tantum ex illo communiter a Protestantibus ipsis citari solent, huc adscribere minime piget: *Quantum mea sapit modicitas, haec ipsa determinatio scripturarum, quam sic ex apostolo & psalmista annotant S. patres, congruentius jungeretur locutionibus de meritis hominum, quam absolute diceretur, quod homo ex meritis est dignus regno caelorum, aut hac gratia vel illa gloria: quamvis quidam Scholastici invenerunt ad hoc dicendum terminos de condigno & congruo. At Chrysostomus dicit? Quid dignum facimus in hoc seculo, ut participes Domini nostri in regnis caelestibus fieri mereamur? Ideo iuste dicit apostolus: Existimo, quod non sint condignae passionnes hujus temporis, ad futuram gloriam. Reputo igitur sanio rem theologum, fideiorem catholicum, & scripturis sanctis magis concordem, qui tale meritum simpliciter abnegat, & cum modificatione apostoli & scripturarum concedit, quia simpliciter quis non meretur regnum caelorum, sed ex gratia Dei, aut voluntate largitoris. Sic enim dicit apostolus: Non quod sufficientes simus. Et paulo post: Meritorum nostrorum in articulo minime Deus attendit sive rationem congrui, vel condigni, sed gratiam suam, aut voluntatem suam, aut misericordiam suam. Haec ille, quem A. Vega opusc. de Meritis in generali q. 4. uberrimum appellat fontem, ex quo hauserunt bonam partem pene omnes, qui lutheranam sectam propugnarunt.*

Pag. 200.) Qvibusdam tamen Protestantibus, aliisque viris moderatis & pacis ecclesiae amantibus, non omnino improbatur sententia, etiam eorum Romanensium, qvi meritum de condigno proprie sumptum simpliciter rejicientes, admittunt tamen in bonis iustorum operibus *meritum aliquod, sed improprie dictum*, meritum scil. congrui; sed non, ut vulgo Scholastici illud meritum intelligunt. Inter Romanenses videantur Gregorius arimin. in 1. Sent. dist. 17. q. 1. art. 2. Durandus in 1. dist. 17. q. 2. & in 2. dist. 17. q. 2. & in 3. dist. 18. q. 2. * Marsilius in 2. q. 18. art. 3. Burgenfis in additionibus super Psal. 35. & Jo. Eckius in Centuriis de praedestinatione. Vide Bellarm. c. 16. Vegam opusc. de Meritis ex condigno q. 5. aliosque plurimos. Hanc sententiam phrasi tantum discrepare a priore, recte affirmat Pareus ad cap. 16. hujus libri Bellarmini: Nam licet concedant meritum congrui, quod non nisi late loquendo meritum appellatur, meritum tamen condigni, de quo solo revera controvertitur, negant; sicut fatetur Bellarm. §. *Alii volunt*. Bucerus in Actis colloq. ratib. 2. pag. 568. ait: *Congrui quidem meritum in iustificatorum operibus inest: Congruit enim cuique creaturae & operi Dei id, quod Deus omnium conditor ipse cuique rei & operi suo deputat. Cum jam amantissimus nostri & benignissimus Pater decreverit, nostra bona opera, quae in nobis tamen ipse efficit,*

* Marsilius J Ab Ingen. academiae heidelbergensis doctor & primus rector, qvi vixit seculo 14.

efficit, propter filium suum tam liberaliter remunerare, hinc certe decet jam illa opera, & eos, qui ea fecerunt, atque congruum eis est, ut id ipsis Deus praestet, quod eis non minus iuste, quam benigne est pollicitus. And. Fricius lib. 4. de Ecclesia cap. 12. hac ipsa de re disputans contra eos, qui meritum de condigno mordicus defendunt, inquit: *Multa in theologia disceptatrice, de ejusmodi condignitate disputantur. Verum qui de hoc apposite ad usum conscientiarum disserunt, meriti congrui mentionem fecerunt, condigni non fecerunt.* Pighius vocat meritum ex congruo, quod non ex se, sed ex Dei gratia, aliqua dignitate aestimatur. Erasmus etiam dicit, meritum congruum cum gratia non pugnare, quemadmodum nec merces, nec debitum cum eadem pugnat: praesertim si referas ad Dei promissionem. p. 276. Et rursus tract. 3. de Meritis nostrorum operum pag. 649. *Omne meritum fidei est; quod tamen non ex se, sed ex Dei misericordia meriti in loco habetur.* Pag. 201.) Cumque hoc Dei dignatione fidelibus contingat, non merito condignitas detrahatur de operibus illorum: congruentia quaedam tribuitur illis: Congruum enim esse videtur, liberalem aliquid dare, quod, qui accipit, ex condigno non meruit.

Communem autem sententiam theologorum admittere simpliciter meritum de condigno, eandemque verissimam esse, affirmat quidem Bellarm. cap. 16. sect. *Communis sententia*, sed hic multa, studiose lector, observatu digna occurrunt.

In Concil. trident. sess. 6. can. 32. absque omni mentione meriti vel de congruo, vel de condigno, hoc tantum dicitur: *Si quis dixerit, justificati hominis opera bona non vere mereri vitam aeternam, anathema sit.* Ubi tamen si per *vere mereri* intelligunt Patres illi proprie & exacte loquendo mereri, meritum condigni necesse est admittant. Neque enim ullum est, si proprie & exacte loqui velimus, meritum, nisi meritum condigni; meritum enim, quod appellatur *congruum*, est meritum diminutum & improprium, & titulo tenus, non re ipsa. Sed Patres ii non ignari acerrimarum, quae in scholis agitantur, contentionum & digladiationum de merito condigni, illiusque ratione & fundamento, more suo, hac de re, ut & de plurimis aliis, generaliter tantum & ambigue loqui, maximè etutum & commodum esse censuerunt.

Cornel. Schultingius, theol. coloniensis, Variarum lectionum & animadversionum in Calvini Institut. lib. 3. sic scribit: *Quod ad meritum condigni attinet, aboleri sinimus, aut certe scholis remittimus, ut sine quo subsistere potest orthodoxae fidei veritas; cum nec ipse persuaderi potuerit Origenes, ullum esse opus nostrum, quod ex debito Dei remunerationem deprecatur, neque etiam hoc ipsum, quod sumus, quod agere, quod cogitare, quod proloqui possumus, nisi ex Dei dono ac largitione sit. Nec etiam existimavit apostolus, condignas passiones esse eorum, qui Christo incorporati sunt, ad futuram gloriam, quae revelabitur in nobis.* Jesu.

Jesuita anglus S. R. in responsione ad librum Th. Belli, cui titulus, *Ruina Papatus*, p. 220. 224. & 231. affirmat, Bellum manifeste Romanensibus injurium esse, quando illis impingit, quod *deside certum esse* existiment, atque in *Concil. trid. definitum*, bona justorum opera vitae aeternae ex condigno meritoria esse. (Pag. 202.) *Nihil enim tale*, inquit, *Concilium definiuit*, & *qui meritum illud tenent*, non pro fidei dogmate, sed pro opinione solum habent. Vide etiam, si libet, ejusdem Belli Catholicum, ut nuncupat, *Triumphum* hoc ipso de argumento c. 9. p. 274. 275. Quocirca Bellarminus ipse *communem* tantum appellat *theologorum sententiam*, fidei autem dogma esse, aut a Concilio trident. (quod alioqui haud pauca nimis temere definit, quae melius indecisa & indefinita mansissent) definitum, non audet dicere.

Sed *communem esse theologorum sententiam*, quod bona opera ex condigno & proprie loquendo mereantur, quemadmodum affirmat, Bellarminus, ex praedictis falsum esse, abunde patet. Quo tamen dilucidius adhuc pateat, audi porro alios romanae partis theologos. Stephanus Brulifer (quem & Hosius in Confessione citat) c. 53. in 2. dist. 27. q. 6. *Nullus purus viator, quantumcumque purus & perfectus sit, potest mereri caelestem gloriam de condigno, sed, si meretur, tantum meretur illam de congruo*. Et opinio ista est valde devota, & fulcitur multis auctoritatibus. Pighius de Lib. arbit. l. 5. f. 81. *Leve*

hoc & momentaneum, (ut inquit apostolus 2. Cor. 4. 17.) operatur aeternum gloriae pondus. Nulla ergo hujus ad illud condignitas, nulla comparatio. Operatur nihilominus hoc illud, operatur, inquam, merendo; neque enim alium, quo ipsum operetur, modum imaginari est: merendo, inquam, non quidem de condigno, sed de congruo. Qui meriti modus, uni nihilominus retribuentis benignitati liberalitatisque innititur, ac gratiae. Videatur Clichtovaeus in Can. missae ad verba, Intra quorum nos consortium non aestimator meriti, sed veniae, quaesumus, largitor admitte. Elucidatorii ecclesiast. pag. 140. Et ad verba hymni ecclesiastici de S. Michaelē, Paradisoredde tuo nos sola clementia, pag. 69. Quamvis idem alibi longe aliud doceat, ut affirmat Vasquez in 1. 2. tom. 2. disp. 214. cap. 4. Quid? quod Scholastici omnes pene (inquit Cassander ep. 19. ad Jo. Molinaeum) dignitatem, aequalitatem, & commensurationem meriti & praemii, non in re ipsa & intrinseca bonitate actus, sed in divina acceptatione, pactione, & ordinatione constituunt.

Pag. 203.) Quamvis autem nonnulli sint, qui hic aequalitatem quandam & justitiam ex divina pactione & conventionē statuunt, affirmantes, Deum homini, jure promissionis, ad reddendum praemium obligari; haec tamen ipsa obligatio principium habet gratuitum, neque ullam operibus intrinsecam virtutem addit, sed omne jus consequendi praemii in gratuita promissione consistit. Quocirca Vasquez ipse in 1. 2. parte 2. disp. 214. n. 1. 2. inquit, opera bona

ex
me
mi
Gr
Ca
con
bur
sus
ran
mu
re
sen
quo
aco
den
just
ut
hu
pa
ver
17.
res
no
ru
ex
for
Sy
ru
mo
po

ex se spectata, non habere condignitatem & rationem meriti, sed totam rationem meriti constare in promissione & pacto Dei. Sic affirmant, ait, Scotus, Gregor. arimin. Gabr. Biel, Occam, Alphonsus de Castro, Vega. Hi doctores revera negant meritum condignum operum, & totam vim meriti adscribunt solis operibus Christi. ibid. c. 5. n. 23. Rursus ibid. c. 1. n. 2. Contingere potest, ut, si veram causam & rationem meriti condigni non assignemus, verbis solum a Protestantibus dissidentes, re ipsa cum eis conveniamus, atque in eorum sententiam, velimus, nolimus, consentire cogamur: quod sane aliquibus Catholicis in hac controversia accidisse, non obscure inferius patebit. Nam defendentes veram rationem meriti condigni in operibus justorum, eorum dignitatem usque adeo extenuarunt, ut eam simpliciter negare videantur. Assertoribus huius sententiae a Vasque enumeratis, licet non paucis, plurimi alii adungi possunt, non tantum veteres Scholastici, quod agnoscit Bellarm. c. 17. §. Alii contra, sed etiam recentiores scriptores non obscuri nominis, Vasque & Bellarmino non lecti. Clingius in L. C. Ferus in multis operum suorum locis, quorum quaedam proinde, expungi jubent rigidi illi romanae partis censores, Isidorus Clarius, Genebrardus in expos. Symboli athan. p. 99. aliique complures, quorum nomina in re tam certa & clara commemorare nihil necesse est.

Horum Romanensium sententia, omisso vel potius expuncto, & jure quidem meritoque

odioſo illo additamento *de condigno*, quod ad rei ſummam attinet, nihil a Proteſtantium ſaniorum ſententia differt, quicquid contra affirmet Bellarm. loco cit. §. *Diſtar.* Pag. 204.) Ut enim omittamus ſententiam rigidiorum Proteſtantium, qui opera *juſtorum non eſſe vita aeterna digna* contendunt, propter aliquam peccati maculam omnibus etiam rectiſſime factis adhaerentem, qua de re ſuperiori libro dictum; tamen in hoc cum Proteſtantibus omnibus theologi memorati conveniunt, quod *citra promiſſionem & acceptationem divinam opera noſtra nullam habere condigne meritoriam vitae aeternae dignitatem* arbitrentur, ut recte obſervat Vaſquez loco cit. cap. 5. n. 22. & 23. Porro, inquit, *doctores primae opinionis*, (jam ſcilicet recitatae,) *bonis operibus ſecundum ſe dignitatem vitae aeternae negantes*, totam dignitatem noſtrorum operum referunt in Dei favorem, & acceptationem propter Chriſti merita. *Quod quidem nihil aliud eſt, quam veram & perfectam rationem meriti, ſcilicet condigni, noſtris operibus denegare, & totam vim meriti ſolis Chriſti meritis adſcribere.* Bellarm. etiam ipſe conſiteri cogitur, ex theologorum praedictorum ſententia, *juſtorum opera, licet vere bona ſint, non eſſe tam excellentia, ut proportionem habeant cum vita aeterna, & ideo acceptari quidem a Deo, ad juſtitiam & dignam mercedem vitae aeternae, ſed ex pacto & promiſſione, non ex operum dignitate.*

Sententiam illam Proteſtantibus maxime in-
vilam,

visam, quam cum quibusdam aliis Romanensibus mordicus tuetur Vasquez cap. 4. & seq. aliquot, bona opera justorum ex seipsis, absque ullo pacto aut acceptationis favore, condigne mereri vitam aeternam, rejiciunt & prolixè refellunt non tantum Protestantes omnes, sed multi etiam doctissimi Romanenses, ut Bellarminus, Suarez, aliiqve.

Sententiam Bellarmini aliorumqve quorundam, opera bona justorum meritoria esse vitae aeternae ex condigno, ratione pacti & operis simul, solide refellunt & multi Romanenses, qui, ut dictum, opera bona habere dignitatem & rationem meriti ad vitam aeternam, sed ex ordinatione sive acceptatione Dei, non ex intrinseco operum valore, contendunt, ut Scotus cum suis sectatoribus, & Protestantes omnes. Sententiam Tapperi, Lindani, Hosii, aliorumqve, quos recenset Vasq. loco cit. cap. 2. opera nostra esse meritoria, ex dignitate intrinseca, quam habent a gratia ex promissione Dei, & ex meritis Christi, quibus quasi ornantur & tinguntur, (quam sententiam videtur amplecti etiam Gregorius de Valentia. Et huc spectat illud tritum inter Romanenses dictum, opera, quatenus tincta sunt sanguine Christi, mereri vitam aeternam) refellunt alii dissidentes theologi romanenses, ut de protestantibus nihil dicamus. Pag. 205.)

Ex quibus Romanensium dissensionibus in hac materia, clarissime apparet, cum in nomine solo meriti condigni consensus sit, in re autem ipsa multivaria dissensio; (quicquid enim extru-

it unus, destruit fere alter) non leve *signum* atque *argumentum* id esse *vanitatis* *hujus dogmatis*, & consensionem illam aliunde, quam ex vi manifestae veritatis, proficisci : plana enim & aperta veritas hujusmodi operosis distinctionibus & limitationibus opus non habet, ut intelligatur. Adde, quod inanes hae hominum otiosorum & infelicitur curiosorum disputationes non modo in scripturis & Patribus nihil fundamenti habeant, sed utrisque plane repugnent, & ad veram pietatem promovendam non solum nihil faciant, sed mirum, quantum eidem officiant. Innumera hujusmodi incommoda & prava cum rectae fidei tum verae pietati noxia & perniciose dogmata peperit ecclesiae Christi hic in occidente theologia scholastica sive disputatrix, foedissime a plerisque fere omnibus semper vitiata & corrupta.

Quod disputat Bellarminus c. 19. contra suorum gregalium quosdam, *Deum bona justorum opera ex mera liberalitate remunerare ultra vel supra condignum*, nae libentissime illi concedunt Protestantes; quin immo urgent omnes; etenim eo ipso meritum vitae aeternae de condigno validissime everti existimant. Responsio autem Bellarmini in fine cap. 18. §. *Respon.* miserum tantum subterfugium est. Quid vero de iis, quae Bellarm. disputat a cap. 20. usque ad finem libri, *Quaenam scilicet sint illa, quae cadunt sub meritum de condigno?* judicandum sit, ex praedictis facile cuivis intelligenti constat. De to-
ta au-

ta autem hac meriti disputatione, ut alios innumeros Protestantes silentio transeam, lege sis J. Vsserium, archiepiscopum nunc armachanum, contra jesuitam hibernum, Fr. Whiteum contra Fisherum jesuitam, J. Davenantium, episcop. sarisbur. disp. de Justitia actuali cap. 53. & seq. Adi etiam Theses theolog. Ger. Jo. Vossii de Meritis.

Sed quia tota haec lis de meritis multis theologis moderatis logomachia tantum videtur, (vide archiep. spalat. de Rep. Ecclesiastica l.7. c.7. n. 8. *Disidium*, inquit ille, *in verbis est, ubi de meritis certant partes*) pag.206.) certe non imus inficias, ut nec Protestantes doctiores & saniores, (1) si opinio meriti de condigno tollatur, quatenus scilicet bona justorum opera seu *merita*, ut Patres latini appellant, quia a Spiritu sancto proficiuntur, intrinsecum quendam valorem ac dignitatem mercedi aequivalentem habere asseruntur, & *quaratione duntaxat cum gratia Dei in vita aeterna donanda* (2) *conciliari non possunt*: & si dignitas sive condignitas operum (nihil enim refert, sive hoc, sive illo modo loquaris) omnis in Dei promissionem mere gratuitam, & illius gratiosam eorundem acceptationem transferatur, hanc controversiam inter viros moderatos facile non componi tantum, sed etiam omnino cessare posse. Sed senten-

(1) Si opinio meriti de condigno tollatur] Vide p.207.

(2) Conciliari non possunt] Aliter videtur Walenburchii tom. 2, p. 608.

sententiam aliorum multorum Romanorum, Jesuitarum imprimis, qui operum ipsorum bonorum *intrinsecam dignitatem*, etiam quatenus a gratia Spiritus sancti profluunt, adeo efferunt & extollunt, ut eis etiam ob illam (& non propter solam Dei promissionem & gratiosam aestimationem,) ex condigno, proprie loquendo, vitam aeternam deberi contendunt, ex ecclesia explodendam censemus, ut quae scripturis & Patribus manifeste repugnat, immo quam etiam plurimi alii Romanenses, adeoque quotquot usquam gentium Christi nomen invocantes, tenuitatis suae sibi conscius sunt, toto pectore detestantur & avergantur. Hoc igitur novo dogmate profligato, priscam tantum Ecclesiae catholicae doctrinam hac in materia, ut & in aliis omnibus hodie obtinere & vigere cupimus, & ardentissimis votis optamus ac postulamus a Deo ter optimo maximo. *Deus proprie*, inquit Erasmus de Amabili ecclesiae concordia, *nulli debitor est, nisi forsitan ex gratuito promisso; quoniam & hoc ipsum, ut praestemus promissi conditionem, illius est munificentiae; non tamen rejiciendum est mercedis aut meriti vocabulum, quod Deus, quae in nobis aut per nos operatur, pro sua bonitate acceptat ac pensat.* Episcop. elienensis contra Bellarm. Apolog. c. 7. 165. *Reddi cuique secundum opera in iudicio fatemur, sed non ex pondere humani meriti, sed ex vi promissi divini: cujus promissi ex gratia fons quoque; qua gratia sua benignus servator mercedem plenam operi non pleno, mercedem*

cedem diariam operi horario repromisit, quod-
que ex gratia promisit, ex iustitia reddit, *iustus*
nequaquam futurus, nisi dictis maneret. Redde,
quae promissisti, cum ea, quae par est, humilitate
dicere possumus: (Pag. 207.) Redde, quod merui,
quod mihi ex merito debes, puto, non debemus.
Denique aliter (1) in Missa cardinalis loquitur, ali-
ter hic in Apologia. In Missa, ut non aestimator
meriti, sed veniae largitor: hic jam per *deus* po-
tius, ut non veniae largitor sit, sed aestimator
meriti, audacter postulat. Vide etiam Andr. Fri-
cium l. c. Quid? quod Bellarm. ipse c. 18. §. Ra-
tio negari non potest, concedere cogitur, aeternam
vitam & gloriam longe excellere actioni meritoriae,
& (quod ibidem) ad meritum condigni non
requiri absolutam aequalitatem inter meritum,
& praemium, secundum iustitiam distributivam,
sed sufficere aliqualem proportionem, affirmat. Vi-
de etiam cap. 17. §. Jam vero, ubi, quod dicit,
in opere ex gratia procedente esse tantum quandam
proportionem & aequalitatem ad praemium, (vitam
aeternam) vanum & frivolum est: eo ipso enim
meritum vitae aeternae condignum, proprie
sic loquendo, diserte destruit; quicquid ille
contra contendat: utpote ad quod constituen-
dum non sufficit quaedam proportio, sive pro-
portionalis qualitas, sed absoluta & perfecta ae-
qualitas, sive exacta proportio requiritur, ut
constat. Sufficiat ergo dicere, (2) esse meri-
tum

(1) In Missa] Vide supra, pag. 202.

(2) Esse meritum aliquod] Vide p. 296.